

Л. В. Маслюк,

учитель української мови і літератури опорного навчального закладу "Шевченківський ліцей" Шевченківської сільської ради Звенигородського району Черкаської області

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО – НАЦІОНАЛЬНИЙ СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

РОЗРОБКА ВИХОВНОГО ЗАХОДУ ДЛЯ УЧНІВ 8 - 11 КЛАСІВ

Мета: ознайомити учнів з долею і талантом генія українського слова Великого Кобзаря; поглиблювати вивчені факти біографії, прищеплювати любов до поезії Шевченкового слова, його мистецької спадщини; виховувати патріотизм, духовність, моральність; формувати загальнолюдські цінності у дітей та молоді.

Обладнання: портрет Т.Г.Шевченка, рушники, свічка, аудіозаписи віршів Т.Г.Шевченка, аудіозаписи пісень на вірші Шевченка, фотовиставка про життя і творчість Шевченка, виставка творів Шевченка, вислови.

Усі минаються – Шевченко не минеться.

Зійдуть у безвість відчай і жалі.

Та поряд буде те велике серце

І десь там ми – невидимо малі.

Хід проведення

1 ведучий

У цій краї земля до неба горнеться,

А в росах світається Тарасові сліди.

2 ведучий

В Керелівку, і в Будище, і в Моринці

Врочисто, мов до храму, увійди.

1 ведучий. На широких просторах Звенигородщини, серед могутніх лип та вікопомних дубів знаходиться земля, по якій ступав малими босими ногами Тарас Шевченко – майбутній пророк України.

Виступ О. І. Дмитренко, головного зберігача фондів Національного заповідника «Батьківщина Тараса Шевченка».

Територіальний і духовний центр України – Черкащина – поєднав села Моринці, Шевченкове, Будище, Вільшану у Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка». У цих середньонадніпрянських селах із славною історією та могутнім духовним потенціалом пройшли дитячі роки Кобзаря українського народу – Тараса Григоровича Шевченка. У Моринцях він вперше подав голос, у Керелівці зростає, формувався як особистість, у Будищах – в маєтку Енгельгардта – козачував, а з Вільшани зробив перший крок до визнання, до світової слави.

Історія заповідника починається з історії садиби у Керелівці, де пройшло дитинство нашого поета. Дворище, як відомо, не було дідівщиною Шевченків, а придбане ними у 1816 році. Григорій Іванович та Катерина Якимівна посиротили дітей дуже рано, недовго господарювала на цій садибі і мачуха, Оксана Терещенчиха. Батьківщину успадкував старший син Микита, а по ньому – його діти.

Важкими і крутими шляхами доля вела Тараса від порогу батьківської хати до Будищ, Вільно, Петербурга, Казахстану, аж до всесвітнього визнання. Але він ніколи не забував, якого роду-коріння, не цурався тої мови, „що мати співала, як малого повивала, з малим розмовляла...”. Тричі повертався до рідної Керелівки, аби пройтися стежинами свого дитинства, схилити голову перед могилами батьків,

зустрітися з братами і сестрами. Над усе мріяв жити в Україні, але не судилося...

По смерті Шевченка люди їхали у Керелівку, на батьківську садибу Пророка українського народу. До маленького зошита, першої Книги вражень, вони записували свої відчуття духовного піднесення, енергетики цих місць. Залишали в ній також багато побажань з приводу створення на цій святій для кожного українця землі музею чи облаштування „хоч маленької музейної кімнати”. В 1935 році розпочалося будівництво музею. У 1939 році до 125-річчя з дня народження Кобзаря відкрили літературно-меморіальний музей.

Музейні матеріали розповідали про життя та творчість поета, художника, гравера, філософа, мислителя. Привертали увагу оригінальні речі – стіл, лава з Шевченкової хати, меблі з Енгельгардтового маєтку, стародруки, мистецькі вироби місцевих умільців, подарунки, що надійшли від родичів Т.Г.Шевченка.

175 роковини з дня народження українського Генія, а також своє 50-річчя літературно-меморіальний музей зустрів оновленим. В той час було проведено реконструкцію та капітальний ремонт приміщення. Просто неба на подвір'ї відтворили в дійсних розмірах хату батьків Шевченка, збудувавши її за кілька десятків метрів від місця, де вона стояла насправді. Там же, де стояла батьківська хата – постать 13-літнього Тараса в бронзі. Босоногий, з чобітками за плечима, в полотняній одежині, з розумними, ясними очима – він мандрує в далекі світи, ніби щойно вийшов з батьківської хати.

1992 року літературно-меморіальний музей Т.Г.Шевченка увійшов до складу новоствореного Державного історико-культурного заповідника „Батьківщина Тараса Шевченка”, який об'єднав села дитинства Кобзаря. На території заповідника знаходиться 40 об'єктів та пам'яток культурної спадщини України.

Заповідник є духовною субстанцією українців та шанувальників українства. Все на цій землі особливе, чаруюче і неповторне. Хто вперше доторкнеться до її краси, той одразу відчує трепет животворящої сили, її таємничість і чистоту. Завітайте до Тарасового краю! Будьмо єдині в святій любові до України, до чого і закликав нас Тарас Шевченко: „Нехай житом-пшеницею, як золотом покрита, нерозмежованою залишиться навіки од моря і до моря слов'янська земля”.

1 ведучий

Ми дуже любимо наш Черкаський край

Й пишаємося своїми земляками,

2 ведучий

Його стежки колись малий Тарас

Топтає своїми босими ногами.

1 ведучий

Для нас наш край – матусі пісня ніжна

І рідний сад від квіту білосніжного.

2 ведучий

І той калиновий у тихім лузі гай –
Є щось святе в словах: мій рідний край!

1 ведучий. Світ постав зі слова і Україна постала
зі слова, і Слово зросло у великого поета, українського
пророка Тараса Шевченка, який усе своє життя, свій
талант і своє слово віддав рідному народові.

*/На сцені з'являється Шевченкова Катерина,
Лілея і Оксана/*

1 ведучий. «Такого полум'яного культу
материнства, такого апофеозу жіночого кохання і жіночої
муки не знайти, мабуть, ні в одного з поетів. Нещасний в
особистому житті, Тарас Григорович Шевченко найвищу
і найчистішу красу світу бачив у жінці, матері» (Максим
Рильський).

Уривок з поеми «Катерина»

Катерина

*Зеленіють по садочку
Черешні та вишні;
Як і перше виходила,
Катерина вийшла.
Вийшла, та вже не співає,
Як перше співала,
Як москаля молодого
В вишник дожидала.
Не співає чорнобрива,
Кляне свою долю.
А тим часом вороженьки
Чинять свою волю —
Кують речі недобрії.
Що має робити?
Якби милий чорнобривий,
Умів би спинити...
Так далеко чорнобривий,
Не чує, не бачить,
Як вороги сміються їй,
Як Катруся плаче.
Може, вбитий чорнобривий
За тихим Дунаєм;
А може, вже в Московщині
Другую кохає!
Ні, чорнявий не убитий,
Він живий, здоровий...
А де ж найде такі очі,
Такі чорні брови?
На край світа, в Московщині,
По тім боці моря,
Нема нігде Катерини;
Та здалась на горе!..
Вміла мати брови дати,
Карі оченята,
Та не вміла на сім світі
Щастя-долі дати.
А без долі біле личко —
Як квітка на полі:
Пече сонце, гойда вітер,
Рве всякий по волі.
Умивай же біле личко
Дрібними сльозами,
Бо вернулись москалики
Іншими шляхами.*

Уривок з поеми Т. Шевченка «Лілея»

Лілея

А весною, мов на диво,
На мене дивились.
А дівчата завітчались
І почали звати
Лілеєю-снігоцвітом;
І я процвітати
Стала в гаї, і в теплиці,
І в білих палатах.
Скажи ж мені, мій братику,
Королевий Цвіте,

Нащо мене Бог поставив
Цвітом на сім світі?
Щоб людей я веселила,
Тих самих, що вбили
Мене й матір?.. Милосердий
Святий Боже милий!»
І заплакала Лілея,
А Цвіт Королевий
Схилив свою головоньку
Червоно-рожеву
На білеє пониклеє
Личенько Лілеї.

Поезія І. Драча

ДАЛЕКИЙ ДІВОЧИЙ ГОЛОС

Я тебе чекала роки й роки.

Райдугу пускала з рукава.

На твої задумані мороки,

На твої озрозені слова.

Я тебе в Закревській поманила,

Я душею билась в Репніній,

А в засланні крила розкрилила

В Забаржаді, смуглій і тонкій.

Ні мотиль-актриса Піунова,

Ні Лікери голуба мана

Цвітом не зронилися в грозову

Душу вільну, збурену до дна.

Я б тобі схилилася на груди,

Замість терну розсівала б мак.

Та мені зв'язали руки люди.

"Хай страждає, — кажуть, — треба так.

Хай у ньому сльози доспівають

У ненависть, в покару, в вогні".

І мене, знеславлену, пускають,

Щоб ридали вірші по мені.

Я — Оксана, вічна твоя рана,

Журна вишня в золотих роях.

Я твоя надія і омана.

Іскра нероздмухана твоя.

**Звучить улюблена пісня Тараса Шевченка
«Зійди, зійди, зіронько»**

1 ведучий. Улюблену пісню Тараса Шевченка
виконали ... (імена виконавців)

2 ведучий. Іван Франко сказав: «Він був сином
мужика, а став володарем у царстві Духа. Він був
кріпаком, а став велетнем у царстві людської культури.
Він був самоуком, вказав нові, світлі і вольні шляхи
професорам і книжним ученим».

Учень читає вірш П. Гірника «УРОК»

Запитують мене у класі діти:

- Скажіть, письменник скільки заробляв? —

... Відкіль оця хвороба — все на світі

Ще змалечку підбити до рубля?! ...

Урок. Шевченко.

Не згаса вовіки

Освячене кріпацтвом визнання.

Цікавиться, який мав заробіток?

Отримав десять років заслання.

Його вінець — над золоті корони.

Задосить було муки і покар.

Писати й малювати заборона —

Оце його був другий гонорар.

Не каюся. Писав у казематах.

Відрікся від щедрот і нагород.

І не заважав на цензорів пихатих —

Яка цензура викреслить народ?.

А допити, а вічні протоколи?

Священна будь, невтолена жаго!

Невже і ви не чуєте ніколи.

Як плаче слово голосом його?

А він згорів. І так бува не часто.

За гроші промовчав би - і живи.
Шевченко і сьогодні наш сучасник.
Бо з його болю починались ви.

Політика, освячена царями, -
Понівеч, зрадь, купи чи задуши! ...
Його життя написане сльозами,
Що запеклися кров'ю на душі.
У кожний звук, у кожний тон у слові
Крізь чорноту минутих лихоліть
Услухайтесь! Почуйте в його мові
Те, що лікує, плаче й попелить.

Почуйте серцем голос несподіваний.
Вдивіться у змучене лице.
Ви рідну мову чуєте у школі.
А чим йому заплатите за це?

2 ведучий. Ми зібралися, аби не просто вшанувати
пам'ять великого Кобзаря, а й відчувати його невмируще
слово серцем, повірити йому,

І ведучий. Адже, коли звучить слово Шевченка, –
всі замовкають, бо то говорить сила правди, сам Бог
устама пророка.

Звучить пісня «Шлях до Тараса»
Душа поета живе у серцях людей, у народних
переказах, рядках книг, у малюнках в українських
рушниках, вишиванках, на сценах театрів, у
кінозалах, у маминій пісні-колісанці, у співучій
українській мові.

1 ведучий

А ще Шевченкові дуже хотілося, щоб ми його
просто пам'ятали:

*І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гірник Павло. URL: <http://ukrbooks.com/ua/Urok/>
2. Драч І. Далекий дівочий голос. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/buunt/stup/5/515_01.htm
3. Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка». URL: <https://www.batkivshhyna-tarasa.com.ua/collective/index.html>

К. С. Мазур,

учитель української мови та літератури Сорокотязького закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Жашківської міської ради

ТАРАС ШЕВЧЕНКО – СЛАВНИЙ СИН ЧЕРКАСЬКОЇ ЗЕМЛІ

Геній, мислитель, пророк, людина незвичайної
долі й незвичайного таланту, що здобула світову славу.
Пізнаючи Шевченка, людство пізнає Україну, усе,
що пережив український народ у минулому, по вінця
наповнило "добром зігрите серце" поета. Це ім'я стало
символом нашого народу.

Справжній поет – живий місток між минулим
і майбутнім. Хоч два століття пролягли між добою
Т.Г.Шевченка і нашими днями, але час не відділяє нас від
нього, не послаблює чарівності сили Кобзарєвого слова.

Оцінюючи сьогодні, ми повинні частіше
оглядатися назад, щоб не забувати дорогу страждань,
злигоднів та кривавої боротьби, запорізької жадоби
до волі, яку здолав наш народ, пам'ятати велич
його лицарських перемог і "незлим тихим словом"
згадувати народних пророків, титанів духу, борців
за щасливу долю рідної землі, до яких належить
Великий Кобзар.

Сьогодні, у гіркий для України час великої війни,
яку у 2022 році розпочала підступна московія, особливо
актуальні його героїчні, націєтворчі поезії. Голос
Шевченка – це голос душі народу, його гніву, честі й
боротьби. Кожна епоха українського буття по-своєму
прочитувала Шевченка і відкривала щораз нові грані
його творчості. Чужинецька влада або забороняла
Шевченкове слово, або намагалася пристосувати
його до своїх потреб. У Ліни Костенко знаходимо
такі: «Народ шукає в геніях себе». Шевченко для нас
поза простором і часом, його любов до України така
могутня, така сильна, що здатна була, здавалось, у
мертвотному попелищі національного життя викресати
іскру вогню. Силою слова, духу він врятував народ від
зневіри, відчаю, духовного безсилля. Високі літературні
й мистецькі твори дарують безсмертя, бо тривають у
часі. Шевченко зробив нашу націю безсмертною, тому
що плекав, загартовував, розвивав нашу національну

будову. Це дало йому право сказати: «Історія мого життя
є частиною історії мого народу». (2)

Доля переслідувала Т.Г.Шевченка в житті скільки
могла, наділивши щедро великими талантами, але
обділила щасливою долею. Із 47 прожитих років –
сирітство, 24 роки був кріпаком, 10 років був на засланні,
майже 4 роки був під наглядом поліції і тільки 9 років
прожив вільною людиною. Та тернисте життя не змогло
перетворити золота душі його в іржу, ані його любові до
людей в ненависть і погорду.

З безмежного болю і неосяжної любові народжені
його слова:

*Доле, де ти! Доле, де ти?
Нема ніякої,
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої, злої!
Не дай спати ходячому
Серцем замирати
І згинулою колодою
По світу валятись.
А дай жити, серцем жити
І людей любити.*

Його думи та почуття злились з народними,
його голос став голосом народу, мова його – мовою
народною, гнів і біль народу – гнівом та болями його –
співця – Кобзаря.

Тарас Шевченко один був спроможний обміряти
своїм генієм усе українське життя, всю нашу історію.

Сокровенні рядки поет присвячує рідній Україні з
її вишневими садами, розлогими степами, високими
могилами й широким Дніпром. Отакої любові до рідної
землі він учив нас:

*Свою Україну любить,
Любить її. Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа молить.*